

Yhteenveto HAik 1 / 2011

Minkälainen oli darwinismin asema suomalaisälymystön yhteiskunnallisessa ajattelussa ja arvomaailmassa kylmän sodan lopulla? Antti Lepistö analysoi artikkelissaan Darwinismi suomalaisessa yhteiskunnallisessa ajattelussa 1970- ja 1980-luvulla keskustelua ihmisetologiasta ja sosiobiologiasta 1970- ja 1980-luvulla ja esittää, että darwinismi vaikutti suomalaisessa yhteiskunnallisessa ajattelussa ennen kaikkea "biologisen pasifismin" muodossa. Yleisempää varsinkin 1970-luvulla oli kuitenkin vasemmistosuuntautunut "biologismien" kritiikki, joka vähätteli biologisen evoluutiotutkimuksen merkitystä ihmistieteille tai jopa kielsi sen kokonaan.

Hieman vajaa viidennes (16 %) Helsingin juutalaisten sukunimistä vaihdettiin vuosina 1933–1944. Laura Ekholm ja Simo Muir pohtivat nimivaihtojen yhteyttä juutalaisvastaisuuteen, tarkastelevat niitä osana sukunimien suomenkielistämisprosessia ja avaavat uusiin nimiin liittyviä sionistisia, juutalaiskansallisia tavoitteita (Isänmaasuhteen rakentaminen "kansallisten" nimien avulla. Helsingin juutalaisessa seurakunnassa tehdyt sukunimien vaihdot 1933–1944). Nimien kautta aukeaa kaksi tasoa: toisaalta yksittäisten perheiden motiivit muokata omaa sukunimeään, toisaalta poliittiset ja ideologiset visiot sionismin tavoitteista. Molempia yhdistää halu irtiottoon juutalaisuudesta poliittisesti marginaalisena, aikalaiskäsittein ilmaistuna "vieraana elementtinä" yhteiskunnassa.

Ville Salminen tarkastelee artikkelissaan lobotomiaa (Lobotomia psykiatrisena hoitomuotona Suomessa). Nykyisin varsin pahamaineinen lobotomia oli yksi aikansa lupaavimmista hoitomuodoista psykiatrian alalla. Leikkauksesta oltiin kiinnostuneita kaikkialla maailmassa. Suomessa lobotomian käyttö aloitettiin vuonna 1946, mistä lähtien sitä käytettiin suomalaisessa psykiatriassa yli kaksikymmentä vuotta.

Antti Malinen käsittelee artikkelissaan rintamiesten kotiutumista toisen maailmansodan jälkeen (Korsuista kodittomuuteen. Rintamasotilaat asunnonhakijoina sodanjälkeisessä Helsingissä).

Helsinki ajautui vakavaan asuntokriisiin vuoden 1944 lopulla. Vähävaraiset perheelliset rintamasotilaat olivat suurin asuntoa tarvitseva ryhmä. Vaikka viranomaisten toimintavaltuuksia laajennettiin ja asuntojen käyttöä pyrittiin tehostamaan, sadat reserviläisperheet joutuivat sinnittelemään vaikeissa olosuhteissa. Avunsaannin pitkittyessä viranomaistoiminnan oikeudenmukaisuus kyseenalaistettiin. Rintamasotilaat ja heidän omaisensa kokivat julkisen vallan

rikkoneen lupauksensa vastavuoroisuudesta: sotavuosina kannettu vastuu ei tuonutkaan heille vastapalvelusta, oikeutta kelpolliseen asumiseen.

Hirmutekojen ja laajamittaisen sodankäynnin seurauksena Keski- ja Itä-Euroopassa vaelsivat toisen maailmansodan jälkeen niin suuret ihmisjoukot, ettei vastaavaa oltu nähty sitten varhaiskeskiajan kansainvaellusten. Anssi Halmesvirta tarkastelee katsauksessaan Itäisen Keski-Euroopan etninen järjestely toisen maailmansodan jälkeen yleisten väestöliikkeiden ohella erityisesti Unkarin saksalaisten siirtoa ja sitä koskevia liittoutuneiden valvontakomission ja unkarilaisten viranomaisten linjanvetoja.